

A természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, különös tekintettel a vízgazdálkodásra és a

A víz az egyik legfontosabb természeti erőforrás, amelyre vonatkozóan az Európai Unióban és az ENSZ globális szakpolitikai kereteiben is erőforrás-hatékonysági politikákat dolgoznak ki. A vízminőség és a vízmennyiség egyaránt fontos szerepet játszik e természeti erőforrással való fenntartható gazdálkodásban. A mezőgazdaság több természeti erőforrástól, többek között a víztől is függ. Az éghajlatváltozás hatásai – többek között a mezőgazdasági talajokat befolyásoló gyakoribb és súlyosabb aszályok és árvizek – várhatóan tovább súlyosbítják a vízkészletekre és a mezőgazdaságra egyaránt nehezedő nyomást, ami szükségessé teszi a vízfelhasználók, a gazdaságok, a régiók és a tagállamok alkalmazkodását. Az uniós vízkészletekre nehezedő nyilvánvaló nyomásra tekintettel e tanulmány ajánlásokat dolgozott ki, amelyek a következőkre helyezik a hangsúlyt:

- **fenntartható vízhasználat és a vízfelhasználás hatékonysága**, kiemelve a mezőgazdasághoz és az egyéb ágazatokhoz kapcsolódó kérdéseket;
- **a talaj- és vízgazdálkodás szempontjából előnyös területgazdálkodás;**
- **a közös agrárpolitika (KAP) azon intézkedései**, amelyek célja a vízkészletekkel való fenntartható gazdálkodás biztosítása, többek között a vízminőség, a vízhasználat, a rendszeres vízhozam és a fenntartható talajgazdálkodás terén.

E rövid feljegyzés azokat a kiemelt lehetőségeket mutatja be, amelyeket e területeken ajánlott végrehajtani. E lehetőségek előmozdítják a vizek jó ökológiai és kémiai állapotával, valamint – más ágazatok mellett – a mezőgazdaság jobb teljesítményével kapcsolatos uniós célkitűzéseket, és egyúttal azt is biztosítani kívánják, hogy az európai mezőgazdaság fenntartsa természetierőforrás-készletét, amelynek segítségével a jövőben is képes lesz az élelmiszer-termelés folytatására.

A tanulmány szerint hat lényeges területen kell előrelépést tenni:

- **gondoskodni kell az európai vizek védelmét szolgáló hatályos jogszabályi keret átfogó és eredményes végrehajtásáról és megfelelő érvényesítéséről;**
- **a vízgazdálkodással kapcsolatban uniós szinten megfogalmazott prioritásokat** erőteljesebben be kell építeni az uniós, a nemzeti és a regionális szintű ágazati politikákba és e politikák keretében eredményesen végre kell azokat hajtani;
- **csökkenteni kell a vízvesztéseget, ugyanakkor törekedni kell a víztakarékosság, illetve a vízfelhasználás hatékonyságának fokozására, különösen a mezőgazdaságban és a vízhiányos területeken;**
- a talajerózió elleni küzdelmet, a talajban lévő szervesanyag-tartalom csökkenésének megakadályozását, a talajban történő szénmegkötést és a vízmegtartás javítását célzó **terület- és talajgazdálkodási megközelítések** döntő fontosságúak a mezőgazdasági termelés és az egészséges ökoszisztémák hosszú távú fenntarthatóságához; a KAP-nak szerepet kell biztosítani e megközelítések támogatásában, de biztosítani kell, hogy a mezőgazdasági termelők és a nemzeti és regionális hatóságok is kezdeményezhessenek intézkedéseket;
- figyelmet kell fordítani a **vízgazdálkodással kapcsolatos prioritások tekintetében kijelölt uniós alapok – köztük a KAP-alapok –** hatékony és eredményes felhasználására;
- **a vízhez és a talajhoz kapcsolódó, továbbfejlesztett adatbázisok és döntéstámogató eszközök** elengedhetetlenek a fenntartható víz- és talajgazdálkodást támogató, megalapozott döntések meghozatalához.

Az említett kulcsfontosságú területeken megvalósítandó előrelépések érdekében a

következő, kiemelten kezelendő lehetőségekkel kell foglalkozni.

1. Fenntartható vízhasználati és hatékonyabb vízfelhasználási lehetőségek

A rendeletek teljes körű végrehajtása és érvényesítése nemzeti és helyi szinten

A hatályos uniós vízügyi politikák a vízhasználatot és a vízfelhasználás hatékonyságát érintő legtöbb lényeges kérdéssel foglalkoznak. A víz-keretirányelv átfogó szakpolitikai eszköz, amelynek Unió-szerte javítania kell a helyzetet. A teljes szabályozási keret hatékonyabb végrehajtása és érvényesítése alapvető fontosságú a vízkészletekre gyakorolt negatív hatások – többek között a mezőgazdaságból származó hatások – csökkentéséhez. Az illegális vízkitermelés felszámolása lenne az egyik legfontosabb előrelépés.

A vízgazdálkodással kapcsolatos prioritások jobb integrálása az agrár- és energiapolitikákba; az éghajlatra és a biológiai sokféleségre gyakorolt hatásoktól mentes vízgyűjtő-gazdálkodási intézkedések

A vízgazdálkodással kapcsolatban uniós szinten megfogalmazott prioritásokat erőteljesebben be kell építeni az uniós, a nemzeti és a regionális szintű ágazati politikákba, és e politikák keretében eredményesen végre kell azokat hajtani. Az energiatermelés és a mezőgazdaság a legtöbb vizet felhasználó ágazatok közé tartoznak, és jelentős hatást gyakorolnak a vízminőségre, ezért a rájuk vonatkozó ágazati politikáknak csökkenteniük kell a negatív ösztönzőket és kezelniük kell a vízügyi kérdéseket. Biztosítékokat kell bevezetni a bioenergiával kapcsolatos politikákba, hogy a biomassza-előállítás és -kitermelés következtében ne nehezedjen még nagyobb nyomás a talajra és a vízkészletekre.

A vízvesztés csökkentése, a víztakarékosság és a vízfelhasználás hatékonyságának növelése

Több, egymást kiegészítő megközelítést kell előmozdítani. Először is, a víztakarékosságot és a hatékonyabb vízfelhasználást a vízfogyasztás mérésével, az öntözés hatékonyságának javításával, a vízfolyások gazdaságilag fenntartható szintre való csökkentésével, valamint tervszerű öntözéssel kell elérni. A vízipolitikák útján különösen a vízfogyasztás mérését kellene bevezetni és alkalmazni, és e politikák adott esetben a vízhiányos területek vagy a nagy vízigényű növénytermesztési rendszerek kérdését is szabályozhatnák. Másodsor, a víz újrafelhasználásával, valamint az esővíz gyűjtésével és -tárolásával növelni kell a rendelkezésre álló víz mennyiségét. A víz újrafelhasználására vonatkozóan az Unió egészében alkalmazandó előírásokat kell kidolgozni. Harmadsor, a terület- és talajgazdálkodási megközelítések javítása révén jelentős vízügyi előnyök biztosíthatók.

A döntéshozatal javítása a hatékonyabb tájékoztatás és a vízkészletek elosztására vonatkozó szabályok javítása révén

A vízgazdálkodás nagymértékben helyi szintű kérdés, de határokon átnyúló dimenzióval is rendelkezik és idővel változik, tehát más-más vízgyűjtő területeken, években vagy évszakokban ugyanaz a tevékenység nem biztos, hogy ugyanazt a hatást váltja ki. A politikai döntéshozóknak, a vállalkozóknak és a mezőgazdasági üzemeknek olyan továbbfejlesztett eszközökre van szükségük, amelyek a megfelelő léptékben és felbontásban nyújtanak információkat. A döntések meghozatalát támogató, a víz-keretirányelvben is előírt olyan eszközöket kell kidolgozni és széles körben alkalmazni, mint a mezőgazdasági termelők esetében az öntözés ütemezése, a vízmérlegek és az ökológiai vízhozam elszámolására szolgáló megbízható módszertan a vízkészletek elosztásához és a víz árazásához szükséges adatok rendelkezésre állása érdekében, valamint az externáliákra is kiterő részletes költség-haszon elemzés.

A vízügyi infrastruktúra fejlesztését célzó uniós alapok hatékony felhasználásának biztosítása

A vízfelhasználás hatékonyságát, a fogyasztásmérővel mért vízfelhasználást és a víztakarékosságot növelő bizonyos tőkeberuházások támogatásban részesülhetnek a strukturális és a kohéziós alapokból, a vidékfejlesztési alapokból, az EBB kölcsöneiből és a LIFE+ eszközökből. Az uniós alapokat csak olyan korszerűsítések céljára lenne szabad biztosítani, amelyek egyértelműen további környezeti előnyökkel szolgálnak ahhoz képest, amit a finanszírozás nélkül lehetett volna elérni. A támogatásoknak ezért szigorú támogathatósági kritériumoknak és biztosítékoknak kell megfelelniük. Számos olyan lehetőségre – például kutatási és innovációs támogatás, célértékek meghatározása, iránymutatás és tájékoztatás, kapacitásépítés – lenne szükség, amelyek segítik ennek megvalósítását.

2. A talaj- és vízgazdálkodás szempontjából előnyös területgazdálkodási lehetőségek

A fenntartható terület- és talajgazdálkodási gyakorlatok támogatása a megfelelő szakpolitikák segítségével

Unió, nemzeti és regionális szinten támogatni kell a tájkép szintjén a talaj természetes vízmegtartó képességének növelését célzó talajgazdálkodási megközelítéseket, valamint a talajerózió elleni küzdelemre, a talajban lévő szervesanyag-tartalom csökkenésének megakadályozására és a talajban történő szénmegkötésre irányuló talajgazdálkodási megközelítéseket. A jó mezőgazdasági és környezeti állapot érdekében következetesebben kell alkalmazni az állandó növénytakaróra vonatkozó követelményeket, ami rendkívül hatékonyan bizonyulna az erózió elleni küzdelemben. Másodsorban, a vizes élőhelyek, a vizes legelők és az árterületek állapotának fenntartása, illetve helyreállítása – ami jelentősen függ a KAP-tól, a LIFE+ eszköztől és a nemzeti forrásoktól – határozott előnyöket biztosíthat a talaj természetes vízmegtartó képessége, az élőhelyek és az éghajlat-szabályozás tekintetében. Egyéb talajgazdálkodási intézkedések – például az összetettebb vetésforgók, hüvelyesek vagy más nitrogénmegkötő kultúrák köztes vetése és csökkentett talajművelés – is támogathatók az agrár-környezetvédelmi rendszerek útján, ha ezek az intézkedések meghaladják az alapkövetelményeket. El kell kerülni, hogy az agrár-környezetvédelmi és az éghajlattal kapcsolatos költségvetésekből nagy összegeket fecséreljének el alapvető talajgazdálkodási gyakorlatokra.

Bevált gyakorlatok alkalmazása a talajjal kapcsolatos kockázatok Unió-szerte történő azonosítására, regionális és helyi szinten

A talajgazdálkodás prioritásai azon helyek azonosításától függenek, ahol a talajjal kapcsolatos tényleges kockázatok merülnek fel. Számos megközelítés létezik a talajjal kapcsolatos kockázatokkal érintett helyszínek azonosítására, de ezeket a megközelítéseket nem alkalmazzák mindenhol, vagy előfordul, hogy nem megfelelő módszereket alkalmaznak. Létre kell hozni az ilyen területek azonosításához szükséges technikai kapacitást és eszközöket, például térképeket és talajokra vonatkozó nyilvántartásokat, amelyek tartalmazzák a tápanyagszinttel és a talajszerkezettel kapcsolatos helyi ismereteket, csakúgy mint a kockázatokkal érintett területek megfelelő kezelésére szolgáló, tudományosan hitelesített fenntarthatósági mutatókat.

A lényeges regionális és nemzeti programok éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képességének biztosítására vonatkozó gyakorlatok kialakítása

A regionális és nemzeti programok és stratégiák éghajlatváltozás hatásaival szembeni ellenálló képességének biztosítása (a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés mellett számos egyéb ágazatban, például az iparban, az erdészetben, az energiaiparban, az üzleti ágazatban vagy az idegenforgalomban) proaktív megközelítést jelent a talajgazdálkodás által az éghajlatváltozás hatásainak enyhítése, illetve az e hatásokhoz való alkalmazkodás tekintetében gyakorolt lehetséges hatás értékelésében. Költséghatékony megoldást jelentene, ha különálló feladatként való kezelésük helyett inkább beépítenék azokat a rendszeres programozási ciklusba.

Emellett számos olyan lehetőségre – például egyszerűsítés, iránymutatás, figyelemfelhívás stb. – lenne szükség, amelyek segítik ennek megvalósítását.

3. A KAP intézkedéseiből adódó hatékonyabb víz- és talajgazdálkodási lehetőségek

A KAP vízgazdálkodáshoz kapcsolódó kölcsönös megfeleltetési követelményei, valamint a talajgazdálkodásra vonatkozó GAEC-előírások megerősítésének és megfelelő végrehajtásának biztosítása

Az alapvető talaj- és vízgazdálkodást erőteljesebben be kell építeni a kölcsönös megfeleltetési követelményekbe és biztosítani kell a megfelelőbb érvényesítését. A jó mezőgazdasági és ökológiai állapotra (GAEC) vonatkozóan csak korlátozott számú olyan követelményt alkalmaznak a tagállamokban, amelyek kifejezetten a talaj szervesanyag-tartalmával (SOM) foglalkoznak. Szilárd követelményekre van szükség különösen az alacsony szervesanyag-tartalmú talajok – amelyek esetében

fennáll a teljes kimerülés veszélye –, valamint a magas szervesanyag-tartalmú talajok – például a tőzeglápok és vizes élőhelyek, amelyek esetében a legnagyobb a veszélye a talaj szén-dioxid-tartalma nagymértékű csökkenésének – fenntartása tekintetében. Az alapvető intézkedéseket (állandó növénytakaró, kontúrszántás és védelmi sávok) átfogóbban érvényesíteni kell a GAEC-előírások keretében. A növényvédő szerek fenntartható alkalmazásáról szóló irányelvet fent kell hagyni a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények felülvizsgált jegyzékén. A talajvíz szennyezéssel szembeni védelmével és a talaj szervesanyag-tartalmának védelmével kapcsolatos GAEC-előírásoknak szintén szerepelniük kell a felülvizsgált keretben, amint azt az Európai Parlament is megállapította egy plenáris ülésen való szavazás során. A víz-keretirányelvet újra fel kell venni a jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények jegyzékébe. A képzések és tanácsadói szolgálatok bevonásával javítani kell a mezőgazdasági termelők ismereteit azzal kapcsolatban, hogy milyen fenntarthatósági előnyöket biztosítanak a GAEC-előírások.

A vidékfejlesztési programok forrásai csak akkor használhatók fel tőkeberuházás céljára, ha a víz- és talajgazdálkodás tekintetében bizonyítottan jelentős előnyökkel járnak; a víztakarékosságra vonatkozóan szigorú biztosítékokat és támogathatósági követelményeket kell alkalmazni

A mezőgazdasági üzemek fenntartható vízhasználata és vízfelhasználás-hatékonysága, valamint a vízminőség javítását célzó támogatás tekintetében gondosan értékelni kell, hogy az előreláthatóan milyen hatást gyakorol a vizekre. Sok esetben e tőkebefektetéseknek elsősorban gazdasági célkitűzések képezik az alapját, és csak kevés további előnyt biztosítanak azon beruházásokhoz képest, amelyek támogatás nélkül valósultak volna meg. Ezért biztosítani kell, hogy kizárólag azok az infrastrukturális beruházások részesüljenek közfinanszírozásban, amelyek révén bizonyítottan jelentős mennyiségű víz takarítható meg, vagy amelyek jelentősen hozzájárulnak a vízminőség javításához. Indokoltnak minősül a közfinanszírozás, ha a kezdeti költségek akadályozzák a mezőgazdasági üzemeken belüli új infrastruktúrákba – például szerves trágya-tároló létesítményekbe – való tőkebefektetéseket. A javasolt vidékfejlesztési rendeletben az öntözés tekintetében előírt támogathatósági kritériumok – jóváhagyásuk esetén – üdvözlendő előrelépést jelentenek majd.

A vidékfejlesztési programok forrásai csak akkor használhatók fel területgazdálkodás céljára, ha a víz- és talajgazdálkodás tekintetében bizonyítottan jelentős előnyökkel járnak, vagy ha kiemelt területeken alkalmazzák azokat; kerülni kell a kettős finanszírozást

A vidékfejlesztési programokhoz kapcsolódó forrásokat a víz- és talajgazdálkodás szempontjából jobb eredményekkel szolgáló területalapú gazdálkodás tekintetében csak akkor kell rendelkezésre bocsátani, ha bizonyítottan magas szintű hatásokkal járnak. A KAP-ban ezek agrár-környezetvédelmi és az éghajlattal kapcsolatos intézkedések (amelyeknek a speciális kategóriákra szabott követelményeken kell alapulniuk, ideértve a zöld kifizetéseket és a kölcsönös megfeleltetést) vagy a víz-keretirányelv szerinti kifizetések lehetnek. El kell kerülni, hogy a KAP-alapokat mezőgazdasági eredetű vízszennyezés kezelésére irányuló helyreállítási intézkedésekre (például hatékonyabb trágyakezelésre) használják fel. Ezekre az intézkedésekre a szennyező fizet elv vonatkozik. El kell kerülni, hogy a szűkös agrár-környezetvédelmi költségvetéseket a megszokásból alkalmazott gazdálkodási formákra fecséreljék el.

Annak biztosítása, hogy a KAP keretében 2017-ben és 2019-ben megvalósuló fokozott jelentéstétel megfelelően szemléltesse az első pillér szerinti környezetvédelmi intézkedések, valamint a vidékfejlesztési programokból a víz- és talajgazdálkodáshoz nyújtott támogatások eredményeit

A felülvizsgált KAP környezetvédelmi elemeit – nevezetesen az első pillér szerinti környezetvédelmi intézkedéseket – az elkövetkező hetekben, a Parlament, a Tanács és a Bizottság által folytatott tárgyalásokon véglegesítik. A jövőben ezen intézkedések környezeti hatásait szigorúan ellenőrzik. Biztosítani kell, hogy a KAP finanszírozásáról és nyomon követéséről szóló rendeletjavaslatban¹ előírt, a KAP kiadásairól 2017-ben és 2019-ben megvalósuló fokozott jelentéstétel megfelelően felmérje a 2013. évi reform környezetbarát intézkedéseinek és más környezetvédelmi elemeinek hatásait. Az ilyen

¹ A KAP finanszírozásáról és nyomon követéséről szóló rendeletjavaslat (COM(2011)0628/3) 110. cikke.

Az Európai Parlament és a Tanács jelenleg tárgyalja a rendeletjavaslatot.

értékeléseknek biztosítaniuk kell az ahhoz szükséges információkat, hogy 2020 után javíthassák a KAP-alapok fenntarthatóságra gyakorolt hatásait.

A feljegyzés egy 2013 májusában azonos címmel megjelent STOA tanulmányon alapul (PE 488.825).

Szerkesztők:

Európai Környezetpolitikai Intézet (IEEP)
BIO Intelligence Service (BIO Információs Ügynökség)
Ecologic Institute (Ökológiai Intézet)

Szerzők:

J. Poláková; S. Berman; S. Naumann; A. Frelih-Larsen; J. Von Toggenburg; A. Farmer

A dokumentumban megfogalmazott vélemények kizárólag a szerzők álláspontját tükrözik, amely nem feltétlenül azonos az Európai Parlament hivatalos álláspontjával.

A dokumentum nem üzleti célú sokszorosítása és fordítása a forrás megadása és a kiadó előzetes értesítése mellett megengedett, és annak egy példányát a kiadónak meg kell küldeni.

Amennyiben további információra van szüksége, írjon az alábbi címre:

Lieve Van Woensel, STOA Unit
Directorate European Added Value and Impact Assessment, DG Internal Policies
European Parliament
Rue Wiertz 60 - RMD 00J0012, B-1047 Brussels
E-mail: stoa@europarl.europa.eu